

HATÁR ÉS IDENTITÁS

PETER HASLINGER

A regionális identitás kialakításának egy esete: Burgenland 1921-1938

Bár a nemzetépítéssel foglalkozó irodalom igazán hatalmas, a kutatók ez idáig viszonylag kis figyelmet szenteltek a regionális identitás kialakulásának.¹ Ez leginkább azzal magyarázható, hogy a regionalizmust tanulmányozó kutatók szerint az állam és a régió egymással alapvetően ellenséges viszonyban állnak. Jelen írás azt elemzi, hogyan vált egy ez idáig körül nem határolt földrajzi entitás szövetségi tartománnyá, és hogyan tudott megbirkózni az ottani politikai elit a régió fogalma népszerűsítésének és elmélyítésének állandó igényével. Az új regionális öntudat tehát a szövetségi tartományként való pusztá létezését veszélyeztető két forrás közömbösítésének szándékával jött létre. Az egyik veszélyforrást a volt anyaország, Magyarország jelentette, a másikat pedig Ausztria, ahol megfontolás tárgyát képezte az újonnan létrehozott entitás két szomszédos szövetségi tartomány által való feldarabolása. E kísérlet eredményeként alakult ki a legtöbbször negatív tartalommal felruházott regionális identitás.

Közép-Kelet Európában az 1919-1920-as békeszerződések a régió történelmileg páratlan átrendeződését eredményezték, fölvetve az újonnan alakult vagy megnövelt területű utódállamok nemzeti elitje számára a kapott területek integrálásának kérdését. Akárcsak máshol, a megszerzett területet itt is olyan „hibridnek”, vagy még „beszoktatásra váró területnek” tekintették, amely még egy ideig bizonyos mértékű központi irányítást és etnikai rendezést igényel. Ebből az okból kifolyólag, az új kormányzatok vagy gyors

jogi homogenizációra törekedtek, vagy a régióba különleges szabályok bevezetésével felfüggesztették az addig hatályos törvényeket (mint ahogy az történt Elzász-Lotaringiában 1871 után, vagy a görögök és szerbek esetében Macedóniában 1912 után). A regionális vagy kulturális különbözőség bármilyen formáját a lakosság szocializációját akadályozó tényezőként értékelték, hiszen ezek állandósították a kérdéses területen az egymással rivalizáló nemzeti tudatokat tápláló nemzeti bizonytalanságot. A regionális autonómiát tehát olyan feudális maradványnak tartották, amely csak útjában állt a modernizáció nélkülözhetetlen kellékének tekinthető megfelelő kiterjedésű nemzeti terület kialakításának. Ezért a nemzetépítő stratégiák elsőprős többségének az adminisztratív és kulturális egységesítés lett a legfőbb célja.

Következésképpen, 1918-1920 után a centralizáció és kormányzati szabályozások tömege sok olyan regionális jogi struktúrát eltörölt, melyeknek helyébe jóformán sose lépett egy új, területi alapokon nyugvó önkormányzat. S még azokban az esetekben is, ahol kialakítottak ilyen entitást, mint például Kárpátalján (mai Ukrajna)², mindez a központi kormányzat és hatalom erőteljes bevonásával történt. Ebből a szempontból Ausztria jelentős kivételt képezett. Kárpátalját leszámítva a volt Nyugat-Magyarország képezte az egyetlen önálló szövetségi entitásnak tartott közép-kelet európai területet. A magyar területek leválasztásával az 1920. október 1-i alkotmány alapján a későbbi Burgenland önálló szövetségi egységként úgy kelt életre, hogy nélkülözhetetlen jogi háttérrel (tartományi kormány, alkotmány, tartományi gyűlés) és az ezekkel járó szimbólumokkal (himnusz, zászló, címerek) ruházták fel. A fennálló jogi rendeletek egymáshoz való igazítása végett az Osztrák Köztársaság újjító szemléletmódot honosított meg, és ennek eredményeképpen mindkét fél közös felelősségét kimondták. Az úgynevezett *Burgenlandgesetz* (1921. január 25.) megkövetelte, hogy az Osztrák Parlament és a Burgenlandi Tartományi Gyűlés egymással összhangban azonos törvényeket fogadjon el, mivel csak így lehetett a szövetségi tartományban még mindig érvényben levő magyar törvénykezést módosítani.³ Ennek eredményeként az a paradoxális helyzet alakult ki, hogy miközben Burgenland jogilag független területet alkotott az Első Osztrák Köztársaság határain belül, addig bizonyos fontos kérdésekben továbbra is magyar rendelkezések voltak érvényben (ilyen volt 1937-1938-ig például az alapoktatás kérdése)

Erős centralista elemei ellenére az Első Osztrák Köztársaság alkotmányos struktúrája megegyezett egy szövetségi államéval, ezért az új öntudat

táplálását szolgáló intézményi rendszer a korona volt területeinek elvárásaival és szokásaival összhangban vezették be. A legtöbb ilyen entitás virtuálisan ugyan, de létezett már az Osztrák Főhercegség Habsburgok által vezetett délnyugat irányú terjeszkedése óta, s így ezek mindig rendelkeztek a saját alkotmányos tudat bizonyos fokával.⁴ Ausztria fennálló szövetségi kerete ideális volt mind a döntéshozásra, mind pedig a kollektív identitás kifejezésére, különösen a regionális gyűlés, a *Landtag* létrehozása után. Mindemellett, Burgenland 1921 előtti különleges helyzete meggyőzte a szövetségi tartomány új politikai elitjét a regionális építkezés sürgős szükségességéről, s ezt az érzetet külső és belső tényezők sokasága is táplálta. A bécsi városi tartományon kívül Burgenland volt az egyetlen osztrák szövetségi tartomány, amely korábban soha semmilyen önállósággal nem bírt, nem volt különálló adminisztratív egység, még Nyugat-Magyarország német nyelvű közösségének képzelt területeként sem volt ismert. Az 1880-as évek közepéig, a Hungarus identitás határozta meg leginkább a Pozsony, Vas, Sopron vagy Moson megyék nemzeti érzelmekben tudatos német lakosságát. A vidéki területeken az etnikai mobilizáció mértéke viszonylag alacsony volt.⁵ A Nyugat-Magyarországon élő németek számára egy különálló adminisztratív egység létrehozásának gondolata, vagy e terület Ausztriának való átengedése a századforduló környékén merült föl először.⁶

1918. november 22-én az ideiglenes Osztrák Parlament az önmeghatározás alapján kifejezte igényét Nyugat-Magyarországgal szemben.⁷ Ugyanakkor Károlyi Mihály polgári radikális kormánya és a kormány kisebbségi ügyekkel foglalkozó minisztere Jászi Oszkár megtették az első lépéseket egy önálló nyugat-magyarországi terület kialakítására a németek számára.⁸ Lemondásuk után a rövid életű Magyar Tanácsköztársaság az ország nyugati régiója számára független testületeket állított föl, kíméletlenül elnyomva a terület hagyományos elitjének számító tagjait. A rendszer összeomlása után, miközben a későbbi Burgenland lakosságának megtorlási hullámokkal kellett szembenéznie, a kommunista és a német nacionalista menekültek elárasztották Ausztria többi részét. Ezalatt a Saint Germain-ben megkötött béke (1919. szeptember 10.) Magyarország nyugati részét Ausztriának ítélte, s ezt a rendelkezést kicsivel később a Trianoni Béke is (1920. június 4.) megerősítette. Törvénybeiktatása után az osztrák csendőrség 1921 augusztusában Burgenland területén civil kormányzás bevezetését kísérelte meg, ezt azonban az önkéntes magyar szabadcsapatok visszaverték.

1921 őszen a burgenlandi kérdés az európai politika egyik legfőbb témája lett, ösztönözve Olaszországot és Csehszlovákiát a Velencei Egyezmény (1921. október 23.) betartására, miszerint Johannes Schober osztrák kancellár hozzájárul népszavazás megtartásához Burgenland leendő fővárosában, Sopron/Ödenburg-ban, és a környező településeken. Cserében a magyar kormány beleegyezett a szabadcsapatok támogatásának megvonásához, akik vereségük elhárítása reményében még egy utolsó jelentéktelen próbálkozásként kikiáltották az ideig-óráig fennálló *Lajtabánság* pseudoállamot. Ily módon Burgenland pár hét alatt megtisztult a paramilitáris egységektől, s a magyar kormányzás is visszavonult a területről.⁹ A magyar kormányzatnak a Sopronban tartott népszavazás (1921. december 14-16.) során használt eszközeiből arra lehet következtetni, hogy az a megállapodás, ami mellett Schober annyira elkötelezte magát Velencében, már szinte egyet jelentett Ausztria Sopronról való lemondásával.¹⁰ Mindez 1922 januárjában öltött formát, amikor Bethlen István magyar miniszterelnök Bécsbe látogatott, és informálisan becsületbeli megegyezést kötött Schoberrel, megerősítve az Ausztria és Magyarország között 1921 októbere óta a kölcsönös lemondásról szóló megegyezést.¹¹

Annak érdekében, hogy a Burgenlandban élő németeket a maga oldalára állítsa (és később, hogy befolyást gyakoroljon a soproni népszavazásra) az osztrák kormány már 1920-ban eldöntötte, a vitatott terület független kormányzati struktúrával rendelkező szövetségi tartományként, ún. *Verwaltungsstelle*-ként kerüljön be az alkotmányba.¹² Ödenburg, mint „természetes” főváros elvesztése visszavetette ezeket a terveket, s kétségeket ébresztett Burgenland gazdasági életképességét illetően. Ennek következtében olyan elméletek és javaslatok láttak napvilágot Bécsben, miszerint véglegesen fel kellene osztani a területet Alsó-Ausztria és Stájerország között. Ilyen felosztás véget vetne a „megcsonkított”, központ nélküli és fejletlen infrastruktúrával bíró tartomány nehézségeinek, s talán az új kormányzás okozta, széleskörű népszerűtlenségét is csökkentené. Annak érdekében, hogy elejét vegyék e problémának – s a soproni népszavazás után Nyugat-Magyarországon érezhető jövőbeli revizionista törekvések elkerülése végett –, Ausztria magyarországi nagykövete, Johann Cnobloch levélben fordult Schober kancellárhoz 1922 februárjában, javasolva Burgenland katonai és külpolitikai okokból való feldarabolását, „az örökké magyar igényeket kiváltó nem túl szerencsés és ideiglenes megegyezés végső lezárása érdekében.”¹³

Schober készségesen elismerte, hogy a népszavazás végkifejlete bonyolult gazdasági és kormányzati nehézségeket támasztott. Mindazonáltal kifejezte ragaszkodását az osztrák kormány Burgenland szövetségi tartománnyá való segítéséről szóló gyakorta tett ígéretéhez, azzal érvelve, hogy a továbbiakban nem lenne politikailag kivitelezhető az osztrák alkotmánynak a terület feldarabolására irányuló módosítása.¹⁴

Ezalatt a Nyugat-Magyarországon folytatódó irredenta tettek meggyőzték Burgenland új politikai elitjét, hogy kevésbé kell tartani a feldarabolás jövőbeli következményeitől, mint a magyar revizionizmus külső fenyegetésétől. Magyarországon belül, a soproni népszavazás eredménye csak megerősítette a volt nemzetiségek Magyarországgal szemben érzett hazafias elkötelezettségét. Titkos diplomáciai lépésekkel és újralfelfegyverkezéssel Bethlen István tulajdonképpen a Trianoni Béke módosításán dolgozott. Mindennek azonban semmi nyilvános jelét nem adta az 1927 májusában, Zalaegerszegen tett kijelentéséig.¹⁵ A magyarországi közbeszédet addig a községi és megyei gyűlések lázító nyelvezte uralta. Újságírók és helyi politikusok is hasonló módon, szinte már rutinszerűen állították egymással szembe „Csonka Magyarországot” az „1000 éves Magyarország” természetes földrajzi egységével, sugallva ezáltal, hogy csupán idő kérdése, s az „elfoglalt” területek, beleértve Burgenlandot is, visszakérülnek Magyarország fennhatósága alá.¹⁶ Az úgynevezett Rothermere-kampány¹⁷ által elindított tömegmozgósítás mellékhatásaként az 1914 előtti Magyarország újraéledésének gondolata széles körben kifejezést nyert a mindennapi kultúrában. Kiadványok tucatjai adtak hangot a határok jelen helyzete okozta elégedetlenségüknek, s ez a motívum jelvények, képeslapok és kítűzők formájában már elüzletiesedett és trivializálódott.

Szlovákiával vagy Erdéllyel összehasonlítva, Burgenland csak marginális érdeklődésre tarthatott számot a magyarok részéről, hiszen figyelmüket csak időnként, olyan beszámolók kapcsán fordították Burgenland felé, amelyekben keresztül példát találhattak a magyar hazafias érzés elnyomására. Ez azonban a burgenlandi politikusok számára csak kis meglepéssel szolgált. Az 1920-30-as években a nyugat-magyarországi fontosabb központokban revizionista csoportok működtek, különösen Magyaróváron, Sopronban, Szombathelyen és Kőszegen, ahol hatékonyabban tudták kifejteni a határ menti települések befolyásolására irányuló, a magyarokkal szemben érzett szimpátiáért és az osztrák kormányzás kritizálásáért agitáló tevékeny-

ségüket. A volt elit tagjai, különösen az Erdődy vagy Eszterházy nemesi családokhoz hasonlók, magánkapcsolatuk kiterjedt hálózatát¹⁸ és saját személyzetüket használták fel az ügy érdekében. Magyarországi hírek és mementók a napi forgalommal együtt könnyedén ájtottak a határon, megadva a revizionista köröknek azt a lehetőséget, hogy hatást gyakoroljanak a határon átmenő kommunikációtól függő társadalmi rétegek (kereskedők, egyházi személyek, vásárokat látogató földművesek, zárandokhelyeket felkereső emberek és ezek rokonai) véleményére. Egyáltalán nem meglepő, hogy e tevékenység legfőbb végrehajtói a magyar kormányzás 1921-es megszüntével Burgenlandot elhagyó magyarok voltak, akik a tartomány ismét magyar fennhatóság alá kerülése által reménykedtek pozíciójuk visszaszerzésében. Időnként röplapok jelentek meg, a nyugat-magyarországi újságok, azonban esetenként a budapestiek is eljutottak a volt előfizetőkhez, holott legtöbbjük már nem is fizetett elő értük. Az ily módon eljuttatott lapok hatást gyakoroltak a közvéleményre, terjesztették az 1914 előtti határvonal visszaállításának közelségét, és e híreket a magyar kormány sosem cáfolta meg.

Ezek a folyamatok is félelmet ébresztettek az új kormányzaton belül. A burgenlandi rendőrkülönítmény parancsnokságának eisenstadti beszámolójából megtudhatjuk, „ezek a szóbeszédok, melyek részben nyugtalan-ságból, részben egyszerű bajkeverésből származnak, erdőtűz módjára faluról falura, házról házra terjednek, félelmet és aggodást keltenek mind a helyi, mind pedig a külpolitikától elszigetelten élő elcsatolt területek lakói között.” Az új kormányzat legnagyobb meglepetésére, a magyar szimpatizánsok száma mégis nagyon korlátozott volt. A rendőrség titkos ügynökei, akik a jobboldali gerillaharcosok legutóbbi, 1922 júniusi betörése óta figyelemmel kísérték a Güssing környéki helyi sörözők beszélgetéseit, meglepve tapasztalták az osztrák uralom félreérthetetlen helybenhagyását, aminek nevében könnyedén sikerült visszaverniük a támadást. Ennek ellenére, a bizonytalanságtól való félelem erősen megmaradt a lakosság körében, ami még mindig az „új fosztogatástól való precedens nélküli szorongás” markában élt.¹⁹ Az első világháború után rendkívüli népszerűséggel bíró, az Ausztriához való kapcsolódás gondolata bizonytalanná és kétes kimenetelűvé vált. A mindkét ország által igényelt közösségek közötti határkijelölés folyamata, az 1922-es év folyamán gyorsan polarizálta a közösségeket, létrehozva egy nem annyira nemzeti vagy etnikai, hanem társadalmi és gazdasági

motívumokon alapuló szakadást. Ennek eredményeképpen, a hasadás néhány újonnan kialakított határtelepülésen nem annyira a nyelvi vonulatot követte, sokkal inkább a politikai orientációt vagy a gazdasági szükségességet. Egyértelműen ez történt Andau-ban, ahol a helyi kormányzat szemtanúja volt a település Magyarországhoz való csatolását hirdető 1922 februári szöveges beszédet követő egyre nagyobb zavarodottságnak és egyre intenzívebb tárgyalásoknak. Amint azt a helyi közigazgatási hivatal (avagy a helyi csendőrség) vezetőjének beszámolójából megtudhatjuk, „a földdel és pénzzel kapcsolatos kérdések inkább Magyarország felé vonzzák a tulajdonosokat, míg a szociális megfontolások a társadalom szegényebb rétegeit inkább Ausztria felé ösztönzik. A nemzeti orientáció [Volkszugehörigkeit] semmilyen, vagy csak sokadlagos szereppel bír.”²⁰

A helyi identitások ilyen tisztázatlan volta az 1918 előtti vidéki politikai mobilizáció alacsony fokára, illetve az identitások jelentős mobilizációjával jellemezhető azt követő négy év kaotikus körülményeire vezethető vissza. A csupán néhány évvel azelőtt még érintetlen (bár semmi esetre sem konfliktusmentes) közösségeknek komoly, ideológiai különbségeken alapuló ellentétekkel kellett szembenézniük. Ezen körülmények hatásának tudható be az Osztrák Szociáldemokrata Párt meglepő győzelme az 1922 júniusában tartott választásokon, amikor is elnyerte a tartományi gyűlés létszámának relatív többségét. Ez igencsak figyelemreméltó eredmény egy túlnyomó többségében vidéki területen, és ennek következtében a szociáldemokraták, Bécsen és Karintián kívül a kereszténydemokraták erejét megfékezni és megkérdőjelezni képes hatalommá váltak. A belföldi trenddel összhangban azonban a keresztényszocialisták különböző *Grossdeutsche* és agrárpártokkal szövetségesen alkottak koalíciós kormányt.²¹

1923-ban, Mattersdorf (mai nevén Mattersburg) körzetének főhivatalnok (Bezirkshauptmann) panaszt emelt az ideológiai különbségeknek a mindennapi életbe is beszivárgó jelensége ellen, ami nézete szerint különösen a fiatalabb generáció tagjai között politikai gyűlölködéshez vezetett. „Szinte nem múlik el nap politikai szlogenek okozta verekedés nélkül.” Ugyanez a beszámoló még egy dologra rávilágít, nevezetesen arra, hogy nagyobb ünnepeken való felvonulások során több szervezet is még mindig magyar zászlót és jelvényt használt. A főhivatalnok szemében mindez ellentmondásban állt azzal a közfelfogással, miszerint a lakosság körében – néhány értelmiségit leszámítva – semmi jele nem tapasztalható a magyaro-

kat támogató agitációnak, és azzal a hírrel is miszerint az osztrák kormányzathoz való átállás probléma nélküli.²²

Azon állítás ellensúlyozására, miszerint az *Anschluss* esetén Burgenlandot automatikusan ismét Magyarországhoz kapcsolnák, Burgenland újonnan kialakított politikai elitjének vezetői – félretéve nem elhanyagolható véleménykülönbségeiket – megpróbálták az új területi egység népességén belül valamiféle *Landesbewusstsein*-t kialakítani. Figyelembe véve a Sopron elvesztése okozta infrastrukturális, gazdasági és kulturális következményeket, illetve a képzett adminisztratív személyzet ezzel együtt járó kritikus hiányát is, a feladat különlegesen nagy kihívást jelentett. A régió elmagyarosodott középosztályának tömeges elvándorlása után, a volt monarchia osztrák feléből verbuvált hivatalnokait a helyi lakosok egy része a lelkicsinylő „Zugereiste” (újonc) jelzővel illette. Az első években ez a probléma Burgenland politikai képviselői között további szakadást idézett elő: a politikai és kormányzati elit egy része Burgenlandon kívülről, a volt osztrák részről, vagy más utódállamokhoz került területekről (pl. Szudéta-vidékről, vagy Sopron környékéről) származott.

Az 1921-et követő néhány évben különösen hangsúlyos volt ez az eltérés, hiszen a tartomány közigazgatási posztjai kiosztásának megvitatása során az utóbbi csoport tagjait, néhány 1919 után száműzetésben élő emberrel egyetemben „nem idevalósi” [*nicht bodenständig*] jelzővel illették. 1922 novemberében Adalbert Wolf, egy prominens burgenlandi őslakos – az Ausztriát támogató mozgalom egyik úttörője, a Nagy Német Néppárt képviselője – a következőket nyilatkozta a tartományi gyűlésnek: „Nekünk, őslakos burgenlandi embereknek, akik híresek szülőföldjük iránt érzett szeretetükről, [...] a saját kormány, diéta vagy tartományi közigazgatás megléte nem csupán elméleti kérdés. Abból a meggyőződésünkben kiindulva, hogy a közigazgatásba csak e földről származó és itt felcseperedő emberek vehetnek részt, akiknek van érzékük és fülük különleges körülményeink megértésére, mi az önállóságot nem pusztán formalitásnak tekintjük, hanem ezzel ellentétben, nagy jelentőséget tulajdonítunk neki.”²³

Ezt a hangvételt erősítette az osztrák befektetési stratégiák hiányosságainak egyre növekvő kritikája és a megnövelt számú bürokrata apparátus egyre nagyobb költsége. Az 1934-ig tartó teljes időszak alatt a szövetségi kormányt állandóan bírálták azért, hogy az nem tesz meg mindent az újonnan szerzett szövetségi tartomány fejlesztéséért. Az oktatási és egészségügyi

rendszerbe való lényeges befektetések, valamint a turisztikai infrastruktúra fejlesztése ellenére, illetve az 1920-as évek elején tapasztalt pénzügyi válság és a kommunikációba, közlekedésbe²⁴ befektetett összeg relatív alacsony volta miatt, Ausztria népszerűsége csökkent a lakosság szemében. Ehhez hozzájárult még a bécsi bankok azon gyakorlata miszerint húzódoztak burgenlandi jelentkezőknek kölcsönt kiutalni,²⁵ illetve a társadalom néhány szegmensének keserűsége is: a tanárok, hivatalnokok jövedelme az infláció hatására jelentősen csökkent, a gazdálkodók magasabb adókkal, a vidéki munkások pedig szigorúbb társadalombiztosítási szabályokkal találták szemben magukat. Következésképpen, ezek a tények még az új politikai elit eredetileg Burgenlandon kívülről származó tagjainak is a regionalizmus retorikájának elfogadását sugallták. Tudatosan vagy sem tehát még a „nem őslakos” burgenlandiak is magukévá tették az osztrákellenes retorika bizonyos fordulatait, „a szövetségi köztársaság Hamupipőkéjeként”²⁶ egy elhanyagolt tartomány nevében kezdtek beszélni.

A „nem őslakos” politikusok által használt regionális diskurzus az egyetlen lehetőséget jelentette számukra, hogy felvegyék a versenyt a magyarosítás évtizedei alatt is Burgenlandban élő „őslakossággal” közösen átélte marginalizáció emlékével. A szociáldemokratáknak ez a taktikája további eszközként szolgált a Burgenlandban fennálló kereszténydemokrata fölény megingatására, illetve az 1921-es soproni kampány során magyarellenes retorikáját úgyszintén meghonosító Nagy Német Néppárttal való koalíció összekovácslására tartományi és országos szinten egyaránt. Ez idő alatt a magyar propaganda a Nyugat-Magyarországon élő németek számára Magyarországot elismerten toleráns szülőföldként vázolta föl, míg Ausztriát kommunista ügynökök által aláásott, politikailag és gazdaságilag gyenge országgént mutatta be. Ennek megfelelően, az osztrák propaganda is hasonló képekkel dolgozott, és Magyarországot elnyomó, brutális, feudális rezsimként ábrázolta. 1934-ben bekövetkezett feloszlásukig mind a szociáldemokrata, mind a Grossdeutsch retorika ezekből a motívumokból építkezett.

Burgenland különleges regionális identitásának megfogalmazásához egyik fontos jellemzőjét, azaz ideológiai jobboldalíságát is figyelembe kell vennünk. Lehetőségeik legteljesebb kihasználása érdekében kétségkívül minden politikai tábor elfogad bizonyos szükségesnek vélt alapstratégiákat, azonban Ausztria esetében helytelennek tűnt átvenni a zömében régóta fennálló területi egységek megszokott gyakorlatát, hiszen bármilyen kapcsolat

a hagyományos területi felosztással vagy azok szimbólumaival, a régi magyar megyék emlékét idézte volna fel. Ezek a megfontolások járultak hozzá az etnicitáson és történelmi előzményeken egyaránt alapuló, a kontinuitás és diszkontinuitás retorikai mintáinak meglehetősen mesterséges fúziójának létrehozásához.

Ebben a retorikában egyrészt utalások találhatók a lakosság túlnyomó többségének „német” jellegére, csakúgy mint a településminták Nagy Károly korától datálható állítólagos kontinuitására, ami ily módon megelőzte a magyarok Kárpát-medencébe való érkezését.²⁷ Másrészt az önmeghatározáshoz való jog legális mentséggént szolgált a többnemzetiségű magyar államból való kiváláshoz, és ez egyben az elnyomó magyarosító rezsim gyakorlatára adott válaszként is értelmezhető. Ugyanakkor az Ausztria többi részétől való elhatárolódás vágya szükségessé tette a magyar múlt néhány elemének integrálását. Ebből az okból kifolyólag az 1867-ben megkötött osztrák-magyar kiegyezést megelőző időszak a Magyar Királyság különböző etnikai csoportjainak békés és szimbiotikus együttélésének szimbólumaként jelenik meg. A történelem ezen olvasata szerint, a kiválás magjai ott keresendők, hogy a magyarok képtelenek voltak a Burgenlandban élő németek megfelelő kormányzására. Ezért Magyarország gyakran megkapta a „magyar” jelzőt, egy valaha őshonos ország iránt érzett hűség visszavonhatatlan eltűnése fogalmának aláhúzása érdekében, illetve a magyarokat támogató kiadványoknak a két világháború közötti teljes időszakra jellemző hazafiatlan viselkedés vádjának ellensúlyozása képpen.

A regionális identitás kialakításában, a kontinuitás és diszkontinuitás egyidejű hangsúlyozására az egyik legjobb példát a regionális címerekről folytatott vita szolgáltatja. A döntés elsősorban a Bécsi Egyetem Genealógiai Intézetének szakértői bizonylatán alapult. Ez a szakértői vélemény eltanácsolta a *Verwaltungsstelle*-t a megfelelő magyar megyék címerének használatától. Ehelyett Burgenland északi részére Mattersdorf-Forchtenstein grófjai családi címerpajzsai elemeinek kombinációját javasolta, Burgenland déli részére pedig a Güssing-Pernstein családok címerpajzsaiból vett elemeket. Ugyanakkor, a címerpajzsokon használt színek – a *fekete* hegy tetején ülő *vörös* sas, háttérben *arany* égbolttal – mindmáig megerősítik Burgenland német identitását.

Az oktatáspolitikai szintén fontos részét képezte az új regionális identitás népszerűsítésének. Az új elit itt is a Magyarországgal való szakításra,

valamint az etnikai és regionális kulturális folyamatosság kihangsúlyozására épülő taktikát választotta. A szakképzett pedagógusok hiánya miatt a kormányzat a kevéssé felkészült német tanárokat is megtartotta, az új jelentkezőknek pedig csak egyetlen nyelvi tesztet kellett teljesíteniük.²⁸ A magyar tanárképző főiskolák befolyásának mielőbbi megszüntetése érdekében később azonban a burgenlandi tanárokat toborzó rendszer egyre szigorúbban ragaszkodott az osztrák előírásokhoz. A magyar tankönyvek használatát betiltották, a térképeken és más tanítási eszközökön a magyar feliratokat leragasztották, és német megfelelőjével felülírták. Módszertani fejlesztés és a kormány iránt érzett hűség biztosítása érdekében minden körzetben tanári kiscsoportok alakultak. Néhány stratégiai fontosságú tantárgy (matematika, történelem, földrajz vagy természettudomány) esetében a tanmenetet elsődlegesen regionális, burgenlandi témákra összpontosítva állították össze. Még az új számtankönyvek is burgenlandi példákat felhasználva gyarazták meg bizonyos matematikai problémákat – innen ered a „*bodenständiges Rechnen*”, azaz a „hazai aritmetika” kifejezés is. A lakosság regionális kötődésének megerősítése érdekében a tanárokat felkérték településkronikák megírására, a kezdetben még kissé szkeptikus szülőket pedig elhívták gyermekeik osztálykirándulására.²⁹

Azt is fontos megjegyezni, hogy a keresztényszocialisták és a szociáldemokraták heves harcának eredményeképpen született ezen intézkedések oly mértékben gátolták a további oktatási reformokat, hogy az 1868-as Magyar Oktatási Törvény legtöbb rendelkezése még 1937-1938-ig is érvényben volt. Az erősen polarizált politikai hangulat azonban egyre több vitát váltott ki Burgenland regionális identitásának tartalmáról és formájáról. Ezek a viták a három fő politikai párthoz közelálló regionális hetilapokban jelentek meg. Közülük a szociáldemokraták különleges hangsúlyt helyeztek a modernizációra, és úgy értelmezték ezt, mint a burgenlandi németeket a német nemzeti közösség vérkeringésébe való visszavezetésének eszközét. Következésképpen, ezek a cikkek megpróbálták szakítani a hagyományos etnikai hierarchiával, amely ősidőktől fogva a magyarokat helyezte az 1914 előtt széles körben elfogadott „magyar” értékrend csúcsára.

Ebből kifolyólag a szociáldemokrata hetilap, a *Burgenländische Freiheit*, a hazafias értékek régi magyar rendszere idegen voltának bemutatását tűzte ki céljául, a keresztényszocialisták, mint ezek titkos csodálóinak lejáratásával egyetemben. Mindezt leghatékonyabban a hatalmon levő „magyar”

rendszerre való gyakori utalásokkal érték el, magát az országot „szuronyokon nyugvó” centralista államként mutatta be, az osztrák-magyar határt pedig úgy jellemezte, mint „a kelet barbarizmusa és a nyugati demokrácia között húzódó demarkációs vonal”³⁰ Azonban még a szociáldemokrata diskurzus is nagyobb hangsúlyt fektetett a kultúra „puha” jellegére, mint a nyelvi különbségekre. Számukra a magyar kultúra mindig valami keserű és ironikus felhanggal jelentkezett, amelyhez súlyos visszamaradottság, gazdasági, infrastrukturális elégtelenség és elhanyagoltság, valamint a politikai eljárások „feudális” volta (korrupció, hozzá nem értés és nyers brutalitás) társult. Az állítólagos magyar lényeg meghatározására az „ázsiai” terminust használták, és azt állították, hogy ez mind a politikai kultúra európai normáival, mind pedig Burgenland többségi német lakosságának igényével összeegyeztethetetlen. Mindezt talán legjobban Ludwig Leser, a tartományi kormány elnökhelyettese által 1923 szeptemberében, a tartomány költségvetéséről folyó vita kapcsán, a diéta emelvényén tartott beszéde illusztrálja: „Amióta csak létezik Burgenland létrehozását céljával kitűző mozgalom... azóta létezik az Európa egyik legkevésbé szabad országától való elpártolásának igénye, és a németek nagy családjába, illetve Európa egyik legszabadabb országának közösségébe való tartozás erős vágya is.” Leser szerint mindezt a legfőbb ok az, hogy a „Burgenlandban élő emberek ráeszméltek, hogy Ausztriánál fejlettebb országban élnek.”³¹

Más nézetet képviseltek a kereszténydemokraták képviselői és az általuk irányított hetilapok. Ők szükségesnek érezték elfogadni a „magyar” kulturális örökség bizonyos részeit, azzal érvelve, hogy a németek és horvát, illetve magyar szomszédai harmonikus együttélésének lehetőségét olyan karakterisztikus jegyek alakították ki, mint a vallási vagy nemzeti tolerancia hagyománya. A multietnicitást és a sokszínű vallási életet olyan ápolandó hagyománynak tartották, amely a tartomány Alsó-Ausztria és Stájerország között való felosztása során elveszett volna. A kereszténydemokraták természetesen ráébredtek, hogy ők ki tudják használni ezt a helyzetet, hiszen Burgenlandban a németek voltak számbeli fölényben. Innen ered az 1924 márciusában a keresztényszocialista „*Burgenländische Heimat*” által közreadott cikk is miszerint: „Burgenland legfőképpen német vidék. A németeknek itt olyan szilárd a helyzetük, hogy semmi veszély nem fenyegeti őket, törtéjnen bármi is a nemzeti kisebbségekkel. Ez jelentős politikai érték. A szövetségi tartomány kormányának meggyőződésével összhangban

szándékában áll a békeszerződésben teljes mértékben garantált jogokkal felruházni a kisebbségeket.”³²

Ez a hozzáállás nemcsak békéltető retorikát – és erősen kétértelmű politikát – eredményezett a horvátokkal szemben,³³ hanem 1922 nyarára a németeket támogató azon keményvonalasok marginalizációját is eredményezte, akik a Burgenlandban maradt kevés számú magyar nyelvi megszorításáért emeltek szót.³⁴ Oberwart helyi kormányzatának vezetője az államterület megváltozása okozta magyar reakciókról a következőképpen nyilatkozott 1925-ben: nemcsak nagyon „visszafogottak voltak, hanem teljesen feddhetetlenek is”.³⁵ A regionális etnikai és vallási kiegyezés kitételei – amibe a zsidókat szinte soha nem vették be, a roma lakosságot pedig még meg sem említik – úgy tűnik, összeegyeztethetők voltak az államterület megváltozásának visszavonhatatlan jellegével és a magyarok Ausztria hűségese polgárainak új szerepével.

Tehát az új regionális identitás kialakítását nem a magyar etnikum községei akadályozták, hanem sokkal inkább az úgynevezett „magyarónok”, a legkeményebb német- és osztrákellenes érzélemmel bíró emberek. Ezek olyan német vagy horvát ösökkkel bíró személyek voltak, akik elmagyarosodtak, és bekerültek a régió társadalmi vagy szakmai elitjébe. Noha kielégítő módon képviselve voltak a kormányzatban, hiszen közöttük sok papot, tanárt és mesterembert találunk, a háború utáni államterület megváltozása státuszuk elvesztése miatt félelemmel töltötte el őket. 1921 után Burgenland tartományban maradtak, és ennek következtében részben visszataláltak eredeti anyanyelvükhöz. Ennek ellenére azonban magyarnak vallották magukat, ami megmutatkozott munkahelyükön való magyar beszédükben, a magyar nemzeti himnusz éneklésében, s az osztrák hatalom kritizálásában, alkalmanként ellenzésében is.

A burgenlandi magyarónok számát több okból kifolyólag még megbecsülni is elég nehéz feladat.³⁶ Először is Magyarországgal való önazonosulásuk nem egy közös eredettel rendelkező stabil közösség létezésének élményéből ered, hanem elsősorban a középiskolai tanulmányaikból, amit később a polgári kormányzásban vagy egyéb foglalkozásban való előrelépés követett. Családfájuk hiánya megmagyarázza a Dél-Burgenlandban élő etnikai magyarok és köztük fennálló különbséget: míg a magyarónok boldogan sorolták saját magukat a magyarok közé, az etnikai magyarok továbbra is becsmérlő jelzőkkel illették az „újoncokat”, akiknek legjobb esetben is

a hazafiasság hibrid formáját tulajdonították csak. A másik ok pedig, hogy nagyon sok prominens, Magyarországot támogató lakója elhagyta Burgenlandot a magyar fennhatóság megszűnésével, míg azok, akik a tartományban maradtak sikeresen igényelték az osztrák állampolgárságot. Az osztrák identitást választó csoport az államhatárok megváltozását követően hamarosan állandó nyomás alá került, magyar identitásukat a mindennapi életben el kellett fojtaniuk, hogy ne merülhessenek fel kérdések az állam és a nemzet iránt érzett hűségükükre. Szükségtelen is talán megemlíteni, hogy ezek a tényezők valódi korlátokat állítottak a csoportkohézió kialakulása és képviseletük elé. Ezzel magyarázható, hogy a két világháború közötti időszakban a Burgenlandban élő magyarok nem rendelkeztek saját politikai párttal vagy szervezettel.³⁷

A Bécsi Egyetemen tanuló ifjú Stephan Vollnhoferhez hasonlóan sok Burgenlandban élő személy találta szembe magát az ellentétes identitás nyomásával. Vollnhofer a Social Demokrat hetilapban 1922 júliusában megjelentette egy cikket a „második inkarnáció”-ról [zweite Menschwerdung], és ebben beszámol az első világháború óta átélt útkeresésének kríziseiről. A magyarosító politika befolyása alatt, Vollnhofer középiskolai éveiben járva, Magyarországgal szemben érzett ádáz hazafias elkötelezettséget. Saját szavaival élve: „Ausztriával szemben gyűlöletet ...magyar voltomhoz pedig elengedhetetlen és meg nem alkuvó ragaszkodást plántáltak nagyon mélyen, szinte kiirthatatlanul a lelkembe.” Annak ellenére, hogy „az osztrákok hamarosan hazamentek” Vollnhofer inkább a magyar hadifogságot választotta, és 1919-ben abbahagyta bécsi egyetemi tanulmányait, „mert féltem, hogy elveszítem magyar identitásomat [Ungartum] a már megtérített társaim hatására”. Ez jelezte egy-két évig tartó „belső harcának” [Seelenkampf] kezdetét. „Nem akartam országom árulójává válni, aki csak úgy eldobja azelőtt oly nagy büszkeséget jelentő magyar voltának meggyőződését, ugyanakkor nem akartam saját embereim árulójává sem válni...” Ez a harc „német identitásomra [meines Deutschtums] való hirtelen és örömteli rádöbbenéssel” végződött. A „gyenge pontokkal rendelkező, ám erényekben gazdag” magyarokkal szemben Vollnhofer szinte semmit, csak korlátozott szimpátiáját tartotta meg.³⁸

Néhány faluban, különösen ahol a hagyományos helyi elit alig változott, vagy ahol a lakosság gyakorta érintkezett a határ magyar felén élőkkal, a magyarokat támogató csoportok megpróbálták területi szinten diskurzus-

beli fölényre szert tenni az osztrák hatalom konfrontálásával. Stremben, egy dél-burgenlandi kis közösségben, a falu lakosainak csak egy része volt magyarbarát. Az ő rámenősségük azonban sikeresen újraélesztette a magyarok iránt érzett hűség kifejezési módjait, így történt például, hogy a közeli magyar településről, Pornóapátiból meghívtak egy cigányzenekart, azok pedig magyar énekeket és táncokat játszottak. Nem meglepő, hogy egy osztrák hivatalnok jelentésében azon lamentált, hogy „ezek a tettek a lakosság német érzelmű felében kényelmetlen érzéseket ébresztenek. Senki se mer azonban nyíltan tiltakozni ellenük. Csak ilyesfajta burkolt megjegyzéseket tesznek: »Nehéz elhinni, hogy még Ausztriában vagyunk«”.³⁹

Miután szembesültek az állampolgári hűség megszilárdításának ilyen nyilvánvaló sikertelenségével, a két tábor saját politikai ideológiájukkal és Burgenland regionális identitásának különböző olvasatával összhangban alapozta meg véleményét. A két megközelítést „evolcionista” illetve „progresszivistá” kategóriákkal jellemezhetnénk. A Grossdeutsche és a szociáldemokrata orientáció elsősorban a magyarónok kemény megbüntetését, radikális föld- és oktatási reform végrehajtását, a hagyományos elit befolyásának végleges megszüntetését szorgalmazó „progresszivistá” álláspontot képviselte. Számukra a régióépítő folyamat nélkülözhetetlen részét a lakosság de-magyarizációja, és a magyarizáció ígájának tartott következményektől való megtisztítása képezte. Ebben a kontextusban a magyar nemzeti ideálhoz kötődő hagyományos nyelvi és kulturális hierarchia kritika tárgyát képezte, és bármiféle ehhez való ragaszkodást az osztrák szuverenitással összeegyeztethetetlennek vélték.

Még egyszer tehát a szociáldemokraták a kereszténydemokraták lejárásának esélyét a magyarón veszéllyel való összekapcsolásban látták, különösen az 1927. január 30-án lezajlott schattendorfi incidens után. 1927 nyarán a szociáldemokrata Ludwig Leser, a Német Birodalomban a közvélemény mobilizálásának legaktívabb támogatója Németországba utazott, hogy támogatást szerezzen a Burgenlandért folyó küzdelemhez. Az osztrák terület fölött is áthaladó és Észak-Burgenlandban is megcsillanó német kormányozható úrhajó elkészítésére irányuló sikeres kísérletét a rákövetkező évben a német támogatás megnyerését előrevetítő szimbolikus jelként értelmezték. A német szociáldemokrata Paul Loebe 1928-as látogatása során nagyon megrontotta a magyar és osztrák kormányzat viszonyát, ugyanis feltette azt a kérdést, vajon Magyarország hivatalosan elismerte-e Burgenland

1920-1922-es Ausztriához való csatolását. 1931-ben Burgenland új tartományi fővárosának, Eisenstadtnak polgármesteri választása során Leser kijelentette: „Szégyenletesnek tartom egész Burgenlandra nézve, hogy egy magyar hercegi sarj képviselje Eisenstadt városát. Esterházy számunkra a piros-fehér-zöld múltat szimbolizálja, amiről nem akarunk hallani semmit soha többé, illetve a nagy területtel rendelkező földbirtokosokat, [...] akik pedig országunk és embereink teljes liberalizációjának akadályát jelentik.”⁴⁰

Ezzel ellentétben az evolucionista felfogás a magyar múlt és a magyarónok felé empatikusabb hozzáállást képvisel. Míg a tartományi kormány volt elnöke, Alfred Walheim, a magyarónok magyar nyelv közterületen való használata elleni erőteljesebb fellépésre szólított fel,⁴¹ addig a tartományi gyűlés keresztényszocialista képviselője, Johann Sabel a következőképp nyilatkozott:

„A magyarón szó alatt néha olyan embereket értünk, akik jelenlegi nézetük szerint Burgenland Magyarország részét kellene hogy alkossa, s akik aktívak is ezen meggyőződésük érvényre juttatásában. Úgy hisszük, ezeknek az embereknek meg kellene kapniuk az útlevelüket, hogy átmehessenek Magyarországra, ahová tartoznak... A magyarón szót azonban olyan emberek jellemzésére is használjuk, akik valaha magyar kormányzás alatt éltek, lojális polgárai voltak az országnak, és Magyarországon végezték tanulmányaikat. Ezeket az embereket nem kérhetjük, ... hogy változtassák meg belső beállítottságukat egyik pillanatról a másikra. ... Van egy harmadik csoport is akiket a magyarón jelzővel illetünk, azok, akik esetenként kiejtenek egy-egy magyar szót. A magyar nyelv számunkra ma egy idegen nyelv. Azt senki nem tilthatja meg nekem, hogy angolul vagy franciául beszéljek, és ugyanígy senki sem tilthatja meg nekem a magyar beszédet sem, amíg azt nem tüntető módon, Burgenland elcsatolása elleni tiltakozás céljából teszem.”⁴²

Ki kell emelnünk, hogy a változó nemzeti érzelmek és hibrid polgári identitások kétértelműségének ebben a szürke zónájában mindkét fél számára nagyon nehéz volt elkülöníteni a magyar kulturális gyakorlat maradványait a nyílt revizionista politikai tettektől. Az 1920-as és 1930-as években meglehetősen gyakoriak voltak a kormány felől érkező túlreagálások. A schattendorfi incidens után a szociáldemokrata sajtó megkezdte a magyar nevek egyesével, teljes formában való kiadását, s néhány határtelepülést, mint például Lockenhaus-t vagy Rechnitz-et „magyarón melegágyak”

(Magyaronennester) elnevezéssel illette. Néhány olyan elszigetelt esetben, ahol magyar énekeket vagy táncokat nyilvános helyen énekeltek, illetve táncoltak a kormány beavatkozott, ez pedig nagyfokú értetlenséget váltott ki a helyi lakosság körében. Egy ilyen, Neusiedl am See-ben 1927 januárjában történt eset után a magyarkodó tettekkel vádoltak a következőképpen védekeztek: „Az igaz, hogy a Cafe Guttmannban ültünk aznap este, és magyar dalokat énekelünk, de felváltva német dalokat is. Nem állt szándékunkban semmiféle nemzeti meggyőződésnek hangot adni. ...Nem nemzeti énekeket énekelünk, hanem népszerű és operett dallamokat.”⁴³ Érthető, hogy ilyen hangulatban magyar színjátszó csoportok alakításának az esélye, vagy később magyar filmek bemutatása vagy előadása elég korlátozott mértékben volt elképzelhető.

Tehát mennyire sikerült Burgenland politikai elitjének az újonnan kialakult szövetségi tartomány lakosságával elfogadtatni önmagát? Erőfeszítései során az új politikai elit megpróbált bizakodást mutatni, miszerint a régióépítés jó úton jár, vagy legalábbis, ahogyan Ludwig Leser az 1926-os tartományi gyűléshez intézett beszédében összefoglalta, a lakosság túlnyomó többsége Magyarország iránt érzett hazafias kötődését széles körben egy valódi „Burgenänder-ség érzésére” cserélte – azzal a negatív felhanggal, hogy a „mi burgenlandiak vagyunk” elsősorban azt jelenti, hogy „többé már nem vagyunk magyarok”. Azonban Leser maga is bevallja, hogy az identitás megváltozása nem vonta maga után az osztrákság érzését. „Csak azt sajnálhatjuk, hogy még ma is sok esetben a burgenlandiak bizonyos ellenérzéssel viseltetnek Ausztria többi részével szemben.”⁴⁴

A regionális identitásnak ez a negatív meghatározása érezhető az 1920-as évek közepéről származó helyi kormányzati beszámolókból is, melyek a hivatalos identitáspolitika korai korszakából a siker és bukás egyvelegéről tudósítanak. Az Eisenstadtban működő rendőrség vezetőinek magyarázata szerint, az ezeréves idegen uralom és a régió 1918 előtti elkülönülése teljes mértékben megakadályozta Burgenland lakosságának a „német nép osztrák ágába” való betagozódását. Ehelyett, egy addig ismeretlen, politikai és gazdasági entitás, „Burgenland” létrehozása miatt saját magukkal keveredtek konfliktusba. Ez a mindennapi beszélgetésekben is szembetűnik: „Ha Ausztriáról beszélnek, úgy tesznek, mintha valami Magyarországhoz hasonló, távoli dolog lenne az. A bürokratákat „osztrákoknak” hívják, a turizmust az „osztrákok” miatt fejlesztik, és a vidék javait majd „Ausztriában”

értékesítik... Így Burgenland valami különleges, Ausztria és Magyarország között fekvő helynek tűnik, és mindkét oldalról erős hatás érezhető.”⁴⁵

A kép csak elhanyagolható mértékben változott 1930-1931 után, amikor az Ausztria és Magyarország között elinduló kétnyelvű tárgyalások áttörést hoztak, és a különleges kapcsolat, a közös végzet toposza (Schicksalsgemeinschaft) – a szociáldemokraták lapjainak kivételével – megtalálta az utat a legtöbb sajtóorgánumhoz.⁴⁶ A nyílt és barátságos hangulat esetenként lehetővé tette irredenta köröknek a Burgenlandon belüli közhangulat befolyásolását.⁴⁷ Másrészről a német és osztrák nemzeti szocialistákkal szemben érzett szimpátia 1933 februárjában és márciusában hirtelen elterjedt Burgenland-szerte, még az olyan, Rechnitzhez hasonló településeken is, melyek azelőtt erőteljes magyarbarátságukról voltak ismertek. Oberpullendorf kerületéhez hasonló helyeken a nemzeti szocialisták iránt érzett szimpátiát részben az Osztrák-Magyar Monarchia újraeledésétől való félelem stimulálta, amely – Nyugat-Magyarországon keringő hírek szerint – Burgenland magyar fennhatóság alá való automatikus visszacsatolását jelentette volna.⁴⁸ A náccal szembeni szimpátia mértéke a terrorista akciók hatására jelentősen csökkent, különösen Engelbert Dolfuss kancellár 1933 októberi megtámadása után.⁴⁹

Noha az osztrák nagykövet közbelépésének hatására a nemzeti szocialista propaganda ereje ezt követően csökkent, Burgenland és Magyarország hosszú közös határa ideális területet jelentett a náci propaganda átcsempezésére.⁵⁰ Mindez oly módon volt erőteljes hatással a regionális interetnikus közeledés formálódására, hogy a zsidókat egyre növekvő mértékben kizárták, míg a Ständestaat által szorgalmazott állami katolicizmus ellensúlyozása érdekében a protestáns közösségek egyre erőteljesebben kapcsolódtak a Harmadik Birodalomhoz. Mindeközben Magyarország sem tett le teljes mértékben Burgenlandról. Revizionista körök különböző alkalmakkor megnyilvánultak, ilyen volt például Kurt Schusching kancellár 1937 májusában Budapesten tett látogatása, amelynek során Burgenland Magyarországhoz való csatolását követelő röplapokat osztogattak (a sajtó azonban csendben átsiklott ezen esemény fölött).⁵¹ Magyarország azon reménye, hogy visszakapja Burgenlandot az Anschluss során, teljesítetlen maradt. Mecsér András magyar parlamenti képviselőnek a budapesti német nagykövetnél tett magánküldetése, miszerint javasolni kellene Burgenland baráti gesztusként való átengedését, 1938 áprilisában visszautasításra talált

Hitlernél.⁵² Burgenland azonban fél évvel később, 1938. október 1-én megszűnt létezni, mert a tartományt felosztották Stájerország és az Al-Duna kerületei között. Ezzel a lépéssel az 1921-ben megkezdett kísérlet úgy tűnik, véget is ért.⁵³

A régióépítésre tett közel két évtizedes kísérlet eredményének értékelése kapcsán annyit mindenképpen leszűrhetünk, hogy fejlődés leginkább egy szempontból történt, nevezetesen a helyi közösségnek egy szélesebb közös identitás fogalmi keretei közé való integrálódásában. Igaz, mindez csak az egymással ellentétben álló regionális és nemzeti elemek nem teljesen átlátható fúziójának formájában történt. Meg kell jegyezni azonban, hogy Burgenland esetében ez a folyamat meglehetősen defenzív volt. Amint tanulmányában Andrew Burkhard is rámutat, „az összetartozás érzése Burgenland speciális esetében vitathatatlanul a különbözőség érzésében rejlik”. Ez a különbözőség nyilvánul meg mind a Magyarországgal, mind pedig a volt Ausztriával való összevetés esetén, amit a burgenlandiak általában különálló területként, Altösterreich-ként (öreg Ausztriaként) jelöltek.⁵⁴

Fontos azonban néhány további, a régióépítés folyamatainak mechanizmusaival és jogosultságával kapcsolatos megjegyzést tennünk. Részben az első világháborút követő káosz miatt a két világháború közötti időszakban a legtöbb közösség elmulasztotta sértetlen kollektív identitásának kialakítását. A társadalom egy mindaddig statikus és stabil fogalma helyébe ekkor az önazonosulás univerzális mintáinak eróziója lépett. Ez irányvesztéshez és apátiához vezetett, amit az 1918-at követő gazdasági nehézségek még inkább felerősítettek. Továbbá a nyugat-magyarországi köröktől érkező későbbi beavatkozások garantálták, hogy az államhatár megváltozása helyi szinten nem jár együtt a lojalitás zökkenőmentes megváltozásával. Ebből a szempontból az 1918-1921-ből származó ideológiai hasadás, mint a falusi közösségek destabilizációjának egyik tényezője, illetve mint a helyi környezetet két táborra osztó erő megmaradt.

A regionális identitás szempontjából ez a megosztottság azonban mozgósító erőként is szolgált, megnyitva az utat az identitás versengő megfogalmazásainak. A „burgenlandiságról” szóló diskurzus így differenciáltabbá és elmélyültebbé vált. Az identifikáció különböző mintái (állampolgársága szerint német vagy osztrák, múltja alapján magyar, a jelenben egy sajátos regionális kultúra része) tág működési teret biztosított az egymással versengő regionális elitek mozgósító stratégiái számára. Ezen fejlődések eredménye-

képpen a harmincas évek elejére az identitás fogalmainak bizonyos semlegesedése jött létre, amely az új regionális entitás, nevezetesen Burgenlandhoz való tartozás képzetét már elhagyta.

Fordította: Steinbach Júlia

JEGYZETEK

- ¹ Létezik azonban néhány ellenpélda is. Lásd: Alon Confino, *The nation as a local metaphor. Württemberg, imperial Germany, and national memory 1871-1918*. (Chapel Hill, NC: Univ. Of North Carolina Press, 1997), Irina Livezeanu, *Cultural politics in greater Romania. Regionalism, nation building, and ethnic struggle. 1918-1930*. (Ithaca: Cornell Univ. Press, 1995), Celta Applegate, *A nation of provincials. The German idea of Heimat*. (Berkeley: Univ. of California Press, 1990).
- ² Kárpátalja (Ukrajna) esetében egy névlegesen autonóm testület de facto a nemzeti kormány regionális ágazataként működött. A két világháború közötti Csehszlovákia kormányzati struktúrájának részletesebb elemzéséhez lásd: Ladislav Lipscher, *Vérfassung und politische Verwaltung in der Tschechoslowakei (1918 – 1939)*. (Munich: R. Oldenbourg Verlag, 1979). Ukrajna kárpátaljai részén élő ukránok (vagy ruszinok) és Szlovákia történelméről lásd még: Paul Robert Magocsi, *The Rusyns of Slovakia. An historical survey*. (Vienna: Braumüller, 1983), és a mai időkből: Peter Švorc, *Zaklatai krajina: Podkarpatská Rus, 1918-1946* (Prešov: Univerzum, 1996).
- ³ Erről a jelenségről részletesebben lásd: Franz Artner, *Die Landesgesetzgebung in Burgenland. Verfassung und politische Wirklichkeit*. (U. Vienna Dissertation, 1986)
- ⁴ Amint azt Voralberg szövetségi tartomány is példázza, ez a regionális identitás ama fajtája népszerűsítésének és fejlődésének alapjául szolgált, amely átmenetet képezhetett az osztrák, alemán és német identitás között. Markus Barnay, *Die Erfindung des Vorarlbergers: Ethnizitätsbildung und im 19. Und 20. Jahrhundert* (Bergenz: Vorarlberger Autoren-Gesellschaft, 1988).
- ⁵ Lásd: Gerhard Baumgartner, „Der nationale Differenzierungsprozess in den ländlichen Gemeinden des südlichen Burgenlandes,” in: Andreas Moritsch, ed., *Vom Ethnos zur Nationalität: Der nationale Differenzierungsprozess am Beispiel ausgewählter Orte in Kärnten und im Burgenland*. (Vienna: Verlag für Geschichte und Politik and Munich: Oldenbourg, 1991), 93-155.
- ⁶ Legtöbb esetben azonban az olyan javaslatok, mint amelyet a bécsi tanár, Joseph Patry 1906-ban terjesztett elő, miszerint Bosznia-Hercegovinát engedjék át Magyarországnak cserébe egészen a Rábáig húzódó Nyugat-Magyarorszáért, elég ritkák voltak, és nem találtak széleskörű támogatásra a Nyugat-Magyarországon élő németek körében. August Ernst, *Geschichte des Burgenlandes*. (Vienna: Verlag für Geschichte und Politik, 1991).

- ⁷ Az osztrák kormányzat által 1923-ban elvégzett népszámlálás alapján 226995 német, 42000 horvát, 15254 magyar alkotta Burgenland 286, 176 fős lakosságát. A kisebbségek létszáma csökkent 1939-ig, amikor a hivatalos népszámlálás 241326 német, 40500 horvát és 10422 magyar lakost regisztrált. Ernst op. cit., P. 237.
- ⁸ Holger Fischer, Oszkár Jászi und Mihály Károlyi: *Ein Beitrag zur Nationalitätenpolitik der bürgerlich-demokratischen Opposition in Ungarn von 1900 bis 1918 und ihre Verwirklichung in der bürgerlich-demokratischen Regierung von 1918 bis 1919.* (Munich: Trofenik, 1978), Janos Hauszmann, *Bürgerlicher Radikalismus und demokratisches Denken im Ungarn des 20. Jahrhunderts: Der Jászi-Kreis um „Huszadik Század“* (1900-1949). (Frankfurt/Main, Bern, New York, Paris: Peter Lang Verlag, 1988) és Peter Haslinger, *Arad, November 1918: Oszkár Jászi und die Rumänen und Ungarn 1900 bis 1918.* (Vienna, Cologne, Weimar: Böhlau Verlag, 1993).
- ⁹ Burgenland létrehozásának politikatörténetéhez lásd: Mária Ormos, *From Padua to the Trianon: 1918-1920.* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990) [East European monographs 298], Katalin Soós, *Burgenland az európai politikában 1918-1921.* (Budapest: Akadémiai Kiadó 1971), Eduard Hoehenbichler, *Republik im Schatten der Monarchie: Das Burgenland, ein europäisches Problem.* (Vienna: Europa-Verlag, 1971), Lajos Kerekes: *Von St. Germain bis Genf: Österreich und seine Nachbarn 1918-1922.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979) és Tibor Zsiga: *Burgenland, vagy Nyugat-Magyarország?* (Oberwart: Burgenlandi Magyar Kultúregyesület, 1991).
- ¹⁰ A népszavazási bizottság osztrák képviselőinek riportja és az Ödenburger Heimtdienst, a közvélemény befolyásolására Sopronban felállított osztrák propagandanács állítása szerint, számos osztrák-ellenességéről ismert németet kizártak a szavazásból, vagy megfélemlítéssel, vagy a szavazási szabályzat egyéb megsértésével. Ugyanakkor szavazatszámllálók felfedtek olyan cédulákat, melyeknek küldői teljesen ismeretlenek voltak, vagy már elhaláloztak, vagy éppen csak a szavazást megelőzően költöztek Sopronba. (Mint például annak a főiskolának a tagjai, amelyik a népszavazást megelőző pár hétben költözött Selmebányáról Sopronba.) A kritikus osztrák beszámolók kisebb mennyiségben már 1922-ben napvilágot láttak (Victor Miltschinsky, *Das Verbrechen von Ödenburg.* (Wien: Literaria, 1922) A soproni kérdésről idősezerűbb tanulmányok: László Fogarassy, „Die Volksabstimmung in Odenburg und die Festsetzung der österreichisch-ungarischen Grenze im Lichte der ungarischen Quellen und Literatur,” *Südstudien* 35 (1976), 150-182 és Fogarassy László, „A soproni népszavazás”, *Soproni Szemle* 23 (1971), 335-347.
- ¹¹ Peter Haslinger, *Der ungarische Revisionismus und das Burgenland 1922-1932.* (Frankfurt/Main, Bern, New York, Paris, Vienna: Peter Lang Verlag, 1994), 42-43.
- ¹² Josef Reiter, *Geschichte der Verwaltungsstelle für das Burgenland.* (U. Vienna Dissertation, 1992).
- ¹³ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Neues Politisches Archiv, Karton 237, Liasse 2/18, 658/1B. Budapest 10.2.1922.

- ¹⁴ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Neues Politisches Archiv, Karton 237, Liasse 2/18, 658/1B. Budapest 10.2.1922. Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Neues Politisches Archiv, Karton 237, Liasse 2/18, 1020/1B. Vienna 10.3.1922.
- ¹⁵ Bethlen István külpolitikáról vallott nézeteihez és a revizionista mozgalomhoz fűződő kapcsolatához lásd: Romsics Ignác, *Bethlen István. Politikai életrajz* (Budapest: Magyarágkutató Intézet, 1991) és Kovács-Bertrand Anikó, *Der ungarische Revisionismus nach dem Ersten Weltkrieg: Der publizistische Kampf gegen den Friedensvertrag von Trianon (1918-1931)*. (Munich: R. Oldenbourg Verlag, 1997). A külpolitika területén megfigyelhető fejlődésről lásd: Ormos, opt. cit., Dezső Nemes: *A Bethlen kormány külpolitikája 1927-1931-ben: Az „aktív külpolitika” kifejlődése és kudarca*. (Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1964) és Gyula Juhász, *Hungarian Foreign Policy 1919-1945*. (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979). A harmincas évek végéről különösen ajánlott: Thomas L. Sakmyster: *Hungary, the Great Powers and the Danubian Crisis 1936-1939*. (Athens: The University of Georgia Press, 1980) és Jörg K. Hoensch: *Der ungarische Revisionismus und die Zerschlagung der Tschechoslowakei*. (Tübingen: Mohr, 1967).
- ¹⁶ Haslinger, Peter, Revisionismus; Pál, Pritz, *Revíziós törekvések a magyar külpolitikában*, in: Pál Pritz, *Magyar diplomácia a két világháború között: Tanulmányok*. (Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1995); Kovács-Bertrand cit. opt.
- ¹⁷ 1927. június 21-én, a brit sajtómágnás Harold Sidney Harnsworth, Lord Rothermere, egy hosszabb cikket közölt lapjában a *Daily Mail*-ben, hangoztatva, hogy a magyarországi határokat az etnikai vonulatoknak megfelelően újra kellene rajzolni. Bár e cikk hatására több hasonló hangvételű írás látott napvilágot a brit konzervatív sajtó lapjaiban, a kampány mégsem eredményezett érdeklődést vagy támogatási kedvet a brit kormányon belül, kényelmetlenséget okozott viszont az 1918-1920-as területeit még mindig elhivatottan visszaszerezni vágyó magyar kormányban. Ez a kampány vezetett el azonban a Revizionista Liga magyarországi megalapításához, amely magát hamar Bethlen István külpolitikájának finom kritikájának szentelő tömegszervezetté nőtte ki magát. Bár Rothermere vejének 1928 májusban tett magyarországi látogatása vitát ébresztett a Rothermer család egyik tagjának a magyar trón várományosaként való elfogadásáról, egy ezt követő velencei találkozó Bethlen és Rothermere között (1930. szeptember 6.) semmiféle megegyezést nem eredményezett. Haslinger, Revisionismus. p. 18-33.
- ¹⁸ A burgenlandi földbirtokosok gazdasági alapjairól lásd: Scott M. Eddie, A földbirtokos elit Burgenlandban és Nyugat-Magyarországon 1893 és 1935 között, in: *Történelmi Szemle* 60 (1998), 43-59 és Scott M. Eddie, *Historisches Verzeichnis der Grundbesitzer des Burgenlandes 1893-1930*. (Eisenstadt: Am der Burgenländischen Landesregierung, 1999).
- ¹⁹ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Neues Politisches Archiv, Karton 802, Liasse Ungarn 4/5, 1922-1B-2478. Sauerbrunn 21.7.1922.
- ²⁰ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Neues Politisches Archiv, Karton 802, Liasse Ungarn 2/12, Karton 799, 1922-1B-835; Burgenland déli részével kapcsolatban hasonló példák találhatók: Johann Temmel, *Aohne Szombat-*

hely können wir nicht leben. Der Anschluss des Burgenlandes an Österreich mit besonderer Berücksichtigung der Grenzziehung im unteren Pinkatal. (U. Vienna Dissertation, 1993); további tanulmányok találhatóak: Traude Horvath és Eva Müllner, eds., *Hart an der Grenze. Burgenland und Westungarn.* (Vienna: Verlag für Gesellschaftskritik, 1992).

- ²¹ Még mindig aktuális olvasmány a belpolitikával és a Burgenlandban végbemenő politikai polarizációval kapcsolatban: Charlotte Heidrich, *Burgenländische Politik in der Ersten Republik. Deutschnationale Parteien und Verbände im Burgenland vom Zerfall der Habsburgenmonarchie bis zum Beginn des autoritären Regimes (1918-1933).* (Munich: R. Oldebourg Verlag, 1982).
- ²² Burgenländisches Landesarchiv Eisenstadt, Akten der Landesregierung, Abteilung 4/5, 11-1923. Mattersdorf 1. 10. 1923.
- ²³ Stenographisches Protokoll 11. Sitzung der 1. Wahlperiode des burgenländischen Landtages. 24.11.1922
- ²⁴ A több tervezett vasútvonal közül az egyetlen befejezettel, nevezetesen a Pinkafeld-Friedberg járatot 1926-ban nyitották meg, egy hónappal azután, hogy a közigazgatás szemtanúja lehetett egy magyarokat támogató csoportosulás megnyilvánulásának a közeli Pinkafeldben. Burgenländisches Landesarchiv Eisenstadt, Akten der Landesregierung, Abteilung III, 6-1926. Lageberichte. Oberwart o. D.
- ²⁵ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Neues Politisches Archiv, Karton 799, Liasse Ungarn 2/12, o. A. Oberpullendorf 22.1.1927.
- ²⁶ Stenographisches Protokoll. 5. Sitzung der II. Wahlperiode des burgenländischen Landtages. 14.3.1924.
- ²⁷ Lásd például Karl Gottfried Hugelmann cikkét, in: Burgenländisches Volksblatt 16.3.1924.
- ²⁸ Az összes, 1922 februárjáig Burgenlandban maradt tanár közül 8,7%-ot találtak nem megfelelőnek arra, hogy szaktárgyát német nyelven oktassa. A többiek noha átmentek az 1922-ben és 1923-ban kötelezően megíratott nyelvi teszteken, mégis panaszra adtak okot, hiszen a húszas évek szakfelügyelői véleménye szerint a tanárok minimum negyede nem érte el a kívánt nyelvi szintet. Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Faszikel 4328, 9800-o.Z.28.2.1925.
- ²⁹ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Faszikel 4327, 5307-III-1922. 17.2.1922; Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Faszikel 4328, 9800-o.Z 28.2.1925. Burgenland oktatási rendszeréről az 1920-as 30-as években lásd egyéb munkák mellett még: Harald Wendelin, *Bete und arbeite, aber alles zu seiner Zeit? Die Lehrer und Lehrerinnen an der konfessionellen Schulen des Burgenlandes.* (U. Vienna Thesis, 1993)
- ³⁰ Burgenländische Freiheit 11.8.1929. és 11.9.1929.
- ³¹ Stenographisches Protokoll. 11. Sitzung der I. Wahlperiode des burgenländischen Landtages. 30.1.1923.
- ³² Burgenländische Heimat 16.3.1924.

- ³³ A burgenlandi horvátokat érintő politikával kapcsolatban többi munka mellett lásd még: Albert F. Reiterer, (1993): „*Die Schlüssel zum Himmelreich. Religion und Politik bei den Burgenlandkroaten*”, in: Werner Holzer és Rainer Münz eds. *Trendwende Sprache und Ethnizität im Burgenland*. (Vienna: Passagen Verlag, 1993), 191-206; Stefan Geositz, ed., *Die Burgenländischen Kroaten im Wandel der Zeiten*. (Vienna: Edition Tusch, 1986).
- ³⁴ Hivatalos népszámlálás szerint a magyarok száma az 1920-as 24867-ről (8,4%) 1923-ban 15 254-re (5,3%) apadt, ami 41%-os csökkenést jelentett. Részletes számadatokért, és a népszámlálás kritikája végett lásd: Gerhard Baumgartner, *Idevalósi vagyok? Einer der hierer gehört? Zur Identität der Ungarischen Sprachgruppe des Burgenlandes*, in: Gerhard Baumgartner, Eva Müllner és Rainer Münz, eds., *Identität und Lebenswelt. Ethnische, religiöse und kulturelle Vielfalt im Burgenland*. (Eisenstadt: Prugg Verlag, 1989), 69-84; Gerhard Baumgartner, „*Prolegomena zum Sprachverhalten ungarischsprachiger Burgenländer*”, in: Werner Holzer és Rainer Münz eds. *Trendwende Sprache und Ethnizität im Burgenland*. (Vienna: Passagen Verlag, 1993), 215-235.
- ³⁵ Burgenländisches Landesarchiv Eisenstadt, Akten der Landesregierung, Abteilung III, 6-1926. Lageberichte. Oberwart o.D.
- ³⁶ Ugyanez érvényes Szlovákia esetében is, ahol ez a jelenség hasonló szerepet játszott a regionális identitás politikájában.
- ³⁷ Burgenländisches Landesarchiv Eisenstadt, Akten der Landesregierung, Abteilung III, 132-1926. Eisenstadt 4.2.1926. A magyarónok meghatározásáról és csoport kohéziójáról lásd még: Gerhard Baumgartner, opt. cit., és Peter Haslinger: *Grenzänger zwischen Nationalkulturen: Die Magyaronen im Burgenland der Zwischenkriegszeit*. In: Monika Fludernik és Hans Joachim Gehrke (eds.), *Grenzänger zwischen Kulturen*. (Würzburg: Ergon Verlag, 1999) [Identitäten und Alteritäten 1] 289-304.
- ³⁸ Der Freie Burgenländer 22.7.1922.
- ³⁹ Burgenländisches Landesarchiv Eisenstadt, Akten der Landesregierung, Abteilung III, 6-1926. Situationsberichte. Strem o.D.
- ⁴⁰ Burgenländische Freiheit 29.4.1931.
- ⁴¹ Stenographisches Protokoll. 10. Sitzung der II. Wahlperiode des burgenländischen Landtages. 28.4.1924.
- ⁴² Ibidem.
- ⁴³ Burgenländisches Landesarchiv Eisenstadt, Akten der Landesregierung, Abteilung III, 74/1927. Neusiedl am See 8.3.1927.
- ⁴⁴ Stenographisches Protokoll. 42. Sitzung der II. Wahlperiode des burgenländischen Landtages. 15.1.1926.
- ⁴⁵ Burgenländisches Landesarchiv Eisenstadt, Akten der Landesregierung, Abteilung III, 132-1926. Eisenstadt 19.7.1926.
- ⁴⁶ Haslinger Peter, *Hundert Jahre Nachbarschaft. Die Beziehungen zwischen Österreich und Ungarn 1895-1994*. (Frankfurt/Main, Bern, New York, Paris: Peter Lang Verlag, 1996) p. 222.

- ⁴⁷ Ez tükröződik a „Burgenland bizonyos kerületeire leselkedő nemzeti veszély” című memorandumban is. Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Neues Politisches Archiv, Karton 799, Liasse 2/12. o.A Vienna, 1933. június
- ⁴⁸ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Bundeskanzleramt, Generaldirektion für die Öffentliche Sicherheit, Abteilung 22, 166.073-1933. Eisenstadt 6.10.1933.
- ⁴⁹ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Bundeskanzleramt, Generaldirektion für die Öffentliche Sicherheit, Abteilung 22, 221.301-1933. Eisenstadt 6.10.1933.
- ⁵⁰ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Gesandtschaftsarchiv Budapest
- ⁵¹ Österreichisches Staatsarchiv, Archiv der Republik, Neues Politisches Archiv, Karton 819, Liasse Ungarn 19/1, 88/Pol. Budapest 7.5.1937.
- ⁵² Horst Haselsteiner, „Ungarn, der Anschluss und die Burgenlandfrage,” in: *Burgenland 1938. Vorträge des Symposions „Die Auflösung des Burgenlandes vor 50 Jahren”* (Eisenstadt: Amt der Burgenländischen Landesregierung, 1989), 14-37. P.35-36.
- ⁵³ Burgenland felosztásának témájában lásd különböző szerzők tanulmányait, in: Hans Chmelar, ed., *Burgenland 1938. Vorträge des Symposions „Die Auflösung des Burgenlandes vor 50 Jahren”* (Eisenstadt: Amt der Burgenländischen Landesregierung, 1989).
- ⁵⁴ Andrew F. Burkhardt, *Borderland. A historical and Geographical Study of Burgenland, Austria.* (Madison: University of Wisconsin Press, 1962), p. 275.

PETER HASLINGER

Building a Regional Identity: the Burgenland 1921-1938

This article analyses a case of how a geographical entity hitherto indistinct was fashioned into a federal province, and how its political elite complied with a constant need to popularize and entrench the concept of the region. The new regional identity was thus designed to counteract two challenges to its very existence as a federal province: one from the former mother state, Hungary, the other from Austria, where consideration was given to dividing the newly created entity between two neighboring federal provinces. The outcome of this attempt was the creation of a regional identity, albeit one mostly defined in negative terms.

The ideological cleavage dating from 1918/21 remained one of the forces destabilizing the village communities and separating local environments into two camps. In terms of a regional identity, this cleavage also served as a dynamic force, opening a competition of identity management and thus differentiating and

deepening discourses over „*Burgenländer*-ness“. Various patterns of identification, whether being „German“ or „Austrian“ citizen, „Hungarian“ by former orientation, or part of a discrete regional culture left competing regional elites enough operating room for their mobilizing strategies. As a result of all these developments there emerged a certain neutralization of concepts of identity until the early 1930ies, leaving the notion of belonging to a new regional entity, namely Burgenland.